

A privigyei régi harang.

Nem rég Nyitramegyéből Privigyéről egy régi harang rajzát s a következő magyarító leírást vettük:

Olvasván a Vasárnapi Ujság mult évi 20-ik számában Rómer Flóris régészeti levelei közül azt, melyben a régi harangokról van szó, feltettem magamban, hogy a Nyitramegyében kebeleztetett privigyei régi harangot, a régiség kedvelőivel meg fogom ismertetni.

Ezen itt rajzban közölt harang eredetije ismeretlen súlyu, 1111. évben öntetett, és a következő goth betűs felirattal van ellátva: „Ave Maria gratia plena, Dominus tecum, ora pro nobis Filium tuum. S. Mathaeus, S. Lucas, S. Marcus, S. Joannes.“

Minden betű után egy § alaku szakasz látható, homlokzatán pedig két idomtalan szakasz között egy kisebb kereszt, továbbá két 0 0 betű, ismét egy szakasz, ezután pedig négy UUUU alaku betű, a mi nézetem ezert az 1111. évet jelenti; ez alatt egy idomtalan alaku kereszt, alatta ismét a fiát ölében tartó, felhőkben ülő Mária képe látható.

Eleinte kételkedtem ugyan az említett év valódiságán, mivel a templom, melynek tornyán ezen harang létezik, csak 1213-ban építetett, s így a harang 102 évvel idősb volna a templomnál; de miután Tillesch Ferencz főesperes és helybeli lelkészünk a „Visitatio Canonicát“ megmutatta, és abban a fennemlített latin szavakat olvastam volna, azon év iránti kételyem eloszlott.

Azon Canonica Visitatióban az is olvasható, hogy Privigyén hajdan Sz. Domokosról nevezett apácák és a Megváltóról nevezett karmelitaszerzetesek léteztek.

Sokan azt tartják, hogy e régi harang elébb ezeknél létezett, és az 1213-ban épült templom tornyára csak később tétetett; de az apácák templomából nem származhatott, mivel sz. Domokos ezen apácza-rendet ugyan 1206. alapította, de számukra Rómában a legelső zárdát csak 1218-ban állította fel.¹⁾ De a karmeliták templomából sem származhatott, mivel a karmeliták csak a 12-ik század közepén támadtak²⁾, és itt 1566-ban, azaz: 100 évvel a mostani kegyesrend idehozatala előtt töröltettek el.

Mások ismét úgy vélekednek, hogy itt katolikus templom már akkor létezhetett, a midőn salzburgi érsek Adalrád Nyitrán és sok más helyen Privina nevű nyitrai fejedelem részére, szent Emerián templomát 821 év táján építette³⁾; mivel pedig a harangok tornyokon való használása már a 4-ik században kezdődött⁴⁾, nem lehetetlen, hogy ezen kérdéses harang az ősi templomból az 1213-ban épültbe származott át.

Ifj. Adamik György.

A harang e magyarító ismertetését, mely alapos kételyeket támasztott bennünk az 1111. évszám hitelisége iránt, a harangok tanulmányozásával tüzetesen foglalkozó régiségbuvárunkkal, dr. Rómer Flóris urral közöltük, ki a következő választ volt szives velünk közölni:

¹⁾ Real-Encyclopädie. Leipzig, 1822. 233 lap.

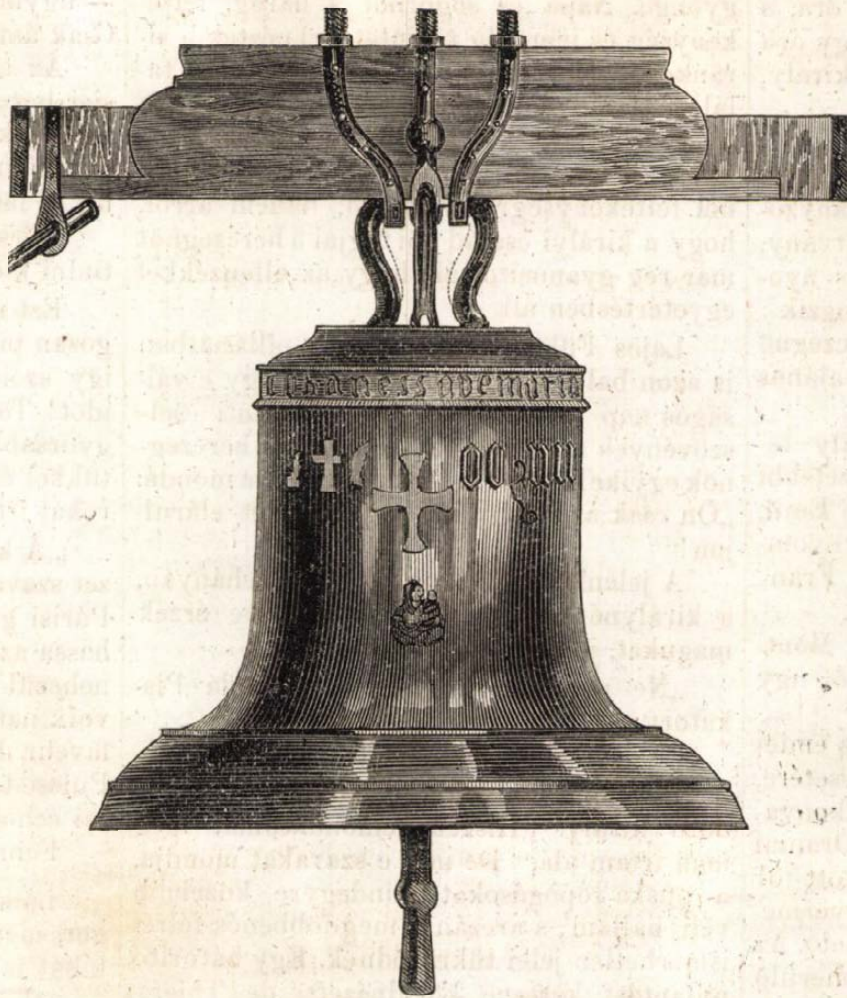
²⁾ Real-Encyclopädie. Leipzig, 1822. 354 lap.

³⁾ Holly János Cirillo-methodiada, a mennyire hitelt érdemel. 145 lap 1835. évről.

⁴⁾ Real-Encyclopädie. Leipzig, 1822. 277 lap.

„Köszönettel küldöm vissza a privigyei harang fametszetét, azon észrevétellel, hogy első tekintetre a harang inkább XVI-ik, mint XII-ik századbéli. Ha csakugyan az évszám 1111-et tenne, az arabs számok eddigi theoriáját felforgatná, sőt akkor ezen harangot igazi nevezetességnek lehetne tekintenünk. — De így saját szo-

gyeiek szivesen veendik ezen helyreigazítást, annál inkább, mert így a sok találgatás is feleslegessé válik. — Harangászatunk érdekében szükség volna a dörzsetre, és akkor szabatosan lehetne a dologhoz szólni. Rómer Flóris.

A privigyei régi harang.

moruságomra kell bevallanom, hogy ha a rajz tökéletes, az évszámot — ha azon négy vonal, csakugyan évszámot jelentene, — egyedül 1511 vagy 1551, vagy 1555 lehet. Ebből semmit sem engedhetek e. — Hosszabb tárgyalásba azonban itt nem bocsátkozhatom; tüzetesen csak akkor tudnék felelni, ha a szives közlő ur nekem pontosan

tétét tanúsítja még mindig a torony által egybekötött régi templom és újabbkori korcsma.

Gróf Festetics György palotája Pesten.

A nemzeti muzeum vidéke ma holnap egyike lesz Pest legérdekesebb pontjainak. A kolosszális épületet körülvevő park, melynek jókarban tartására kellő gond fordítottatik, zöld pázsitjával, lombosodó fáival és sűrű bokraival, már is kedvencz sétahelyévé lett a fővárosi közönség egy részének, kora tavasztól késő őszig. Olvasóink tudják, hogy e szép sétakertet már két ércz-mell-szobor is ékíti: a Kazinczy és Berzsényi.

De a muzeumnak a parkon kívül eső környezete is évről évre szépül, s a körülötte látható ronda házikók vagy üres telkek helyén csinos, nagy házak, valódi paloták emelkednek. Feltűnő, hogy a mult, s különösen a jelen évben, midőn Pesten az építési kedv csaknem végkép szünetelt, épen a muzeum vidékén tünt fel a legnagyobb építkezési buzgalom. A muzeum átellenében, az országúti házsoron ez idén készült el két háromemeletes nagy bérház (a Szeghő- és Geisztfféle); a muzeum háta megett pedig, hol már több év óta áll készen a nemzeti lovarda csinos épülete (l. V. U. 1858. 7-ik szám) két monumentalis uri palota emelkedik, melyek Pest legzebb magánépitményei közé fognak tartozni. — E két palota a muzeum hátsó részével párhuzamosan, a lovardával egy sorban, ez utóbbinak két oldalán terül el. Az egyik a gr. Károlyi-féle palota, melyet néhai gr. Károlyi Lajos kezdett két évvel ezelőtt építtetni, s mint örömmel halljuk, most az időközben elhalt birtokos-fia, gr.

Szepes-Olaszi-i városi torony s régi kis templom.

készült dörzsetet — talán nyirkos czukorsüveg papirosra — küldene. Az ötös a legcsalább szám, és az egyeshez igen hasonlít. De itt dönt a) az írás maga, mely későbbkori; b) maga a harang kései alakja.

A „visitatio canonica“ itt semmit sem bizonyít a műkritika ellen; sőt hiszem, hogy a privi-

Károlyi Alajos nagy erélyvel folytattat. Egy-két év múlva egész pompájában készen fog állani, s az eddigi látszat után itélve, egy izléssel bíró, gazdag magyar főúr állásához teljesen méltó épület lesz.

A másik palota ezen sorban — melyet rajzban itt bemutatunk — a magyar gazdasági egyesület elnöke, gr. Festetics György tulajdona. Ez épület most már egészen készen áll s csupán a belső felszerelés és díszítés befejezetlensége okozza, hogy még lakásul nem használtatik. E palota a Sándor- és Ősz-utca sarkán elnyúló térs telken, Ybl Miklós jeles építésziunk terve szerint, a leg-solidabb anyagokból valódi pazar fényűzéssel épült, s nemcsak a muzeum környékének, hanem általában Pest városának is nagy díszére szolgál, s csak sajnálhatjuk, ha mellékelt rajzunk az épület szépségéről netalán hű fogalmat nem nyújtana.

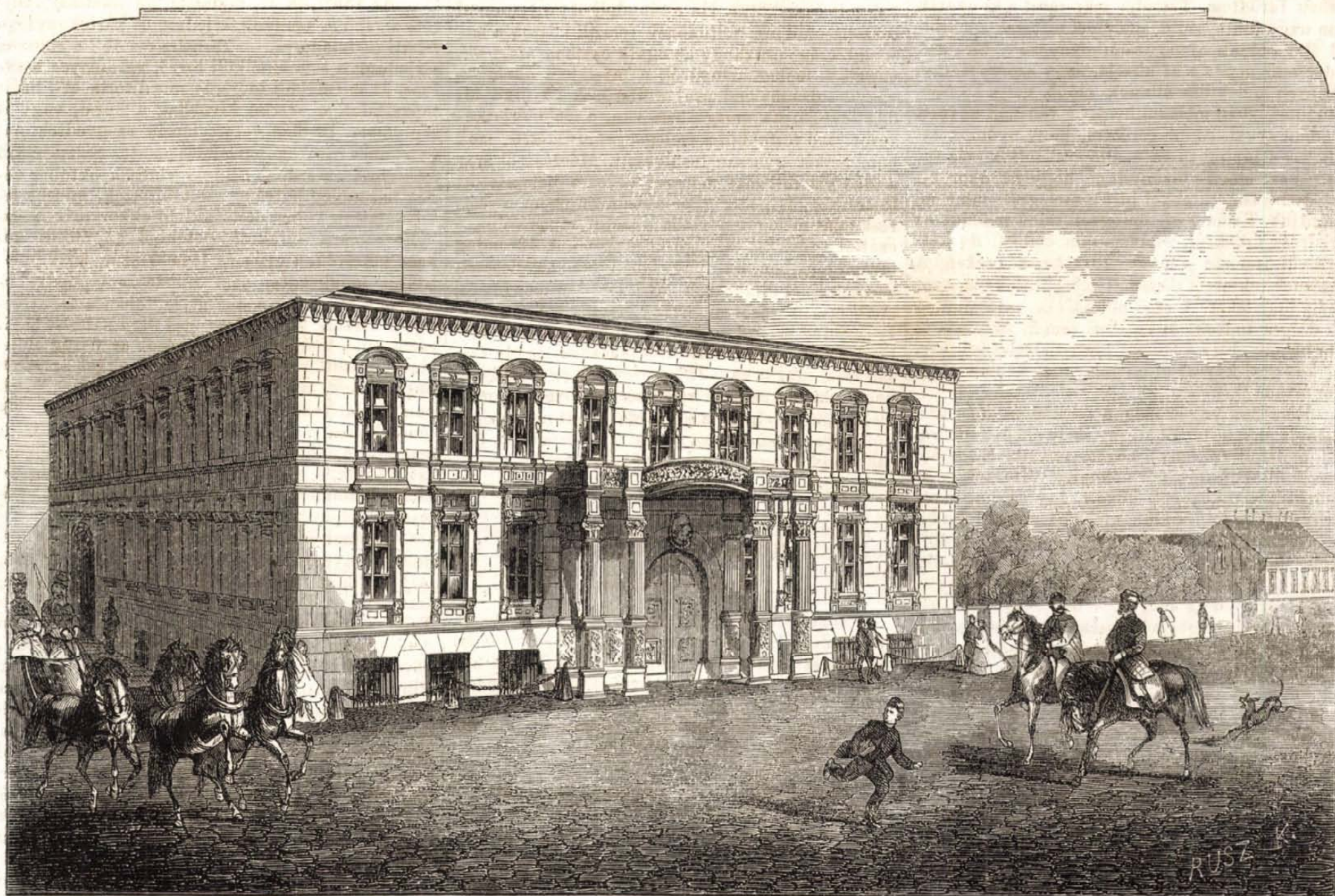
Valóban csak elismeréssel szólhatunk vagyonoz földbirtokosaink azon helyes irányáról, hogy vagyonuk egy részét a főváros szépítésére s ez által az izlés terjesztésére fordítják. S ha egyszer az élet mindenféle szükségének s kellemeinek megfelelő állandó palotáik lesznek itt: remélhető, hogy állandóbban is fognak itt tartózkodni, a mi

védje? azt fogjuk felelni, hogy semmi sem. A félmélet el kell üzni, bizalmasan kell a kísérlethez kezdeni s a kezet gyorsan kell az izzó ércbe mártani, de mégsem tulságos gyorsan. Ebből áll minden, mire az embernek figyelmeznit kell. A régebbi idő csudája könnyű és egyszerű kísérletté vált, melynél semmi csudálatos nincs. A kísérlet úgy sikerül leginkább, ha a kéz kissé nyirkos. — Ha azonban az ember némi elővigyázati szabályokra figyel, például, ha kezét szappannal simára bedörzsöli, és az közvetlenül a kísérlet előtt kenessával telített hideg szalmiakoldatba, vagy csupán szalmiak tartalmu vízbe, vagy ha ezek hiányzanak hideg vízbe mártja, úgy valóban sérthetlenné válik.

Ha alkohollal nedvesíti meg ujját, úgy elbirható meleget érez, ha pedig aetherrel történik a benedvesítés, akkor kellemes hűs érzés támad a bemártott kézben. Az aether azonban olvadt vasnál, könnyű gyúlékonysága miatt nem alkalmazható; olvadt ólomnál ellenben nem oly nagy a hőmérsék, hogy a repülékeny anyagok tüzet fogjanak. A kéz azon részei, melyek nincsenek bemártva, a sugárzó melegnek minden védelem nélkül van-

matatoujját majdnem egészen az olvadt tömegbe mártotta és egy pár másodperc múlva egész lassúsággal huzta ki a pusztító vastömegből. Erre írja, hogy érezte ujjával, mint a vastömeg folyt, és épen nem mondhatja, hogy hőséget érzett volna, Plücker a vas hőmérsékét, mely körülbelül 1500° volt, ujjával érezve, nem becsülte volna többre 36°-nál. A finom szőröcskék a bemártott ujjakról teljesen elenyésztek. A körmök egyáltalán semmit sem ezenvedtek, s a hőséget is minden különös kellemetlen érzés nélkül kiállották. Az izzó vastömegből kihuzott kéz gyenge kozmás szaggal birt, a nélkül azonban, hogy egy helyen is megégett vagy kellemetlen hőségnek kitéve lett volna. Legutoljára még egy kísérlet történt, melynek elővigyázatból épen előre kellett volna bocsátatnia. Egy bőrkeztü ujj, melynek belső része megnedvesített, fapálcácskára huzatott fel, s az olvadt vasban majdnem egy egész perczig tartatott: és a mint ezen idő múlva abból kihuzatott, nemhogy el lett volna égve, hanem hősége 70°-nál többet sem tett.

A berlini vasöntődében hasonló kísérletek tettek a tudomány emberei által, s hasonló ered-

Gróf Festetics palotaja Pesten (a nemzeti muzeum mellett).

ismét kedvező befolyással lehet a magyar főváros társadalmi, sőt irodalmi, művészeti s iparbeli fejlődésére is.

A muzeum környéke valóságos előkelő városrészszé készül átalakulni. Vajha az eddigi szép kezdetnél ne történnék megállapodás! Vajha a muzeum többi elhanyagolt, parlagon heverő vagy épen undort gerjesztő része is mielőbb pusztító s építő kezekre kerülne. Mindenekelőtt a „két pisztoly“ nevű, régi csárdai omladványnak regénytelen szomszédságát kellene eltávolítani. Azt pedig már hinni sem merjük, hogy a muzeumpark ezerszer emlegetett s megpanaszolt rongyos kerítése, oly jóízű és hatalmas szomszédok közelében, minők már az eddigié is, még csak egy kurta évig is dacolni merészellen idővel és enyészettel!

Az emberi test érzéketlensége a tűz és izzó vas iránt.

Közli Dr. Bardocz Lajos.

(Folytatás.)

Ha mármost azt kérdezi valaki, mily elővigyázatok szükségesek arra, hogy kezét az ember (vagy más tagját) a pusztító hőség ellen meg-

nak kitéve, s ezen részek ennélfogva fájdalmas érzés és a bőr megvörösödése által teszik észrevehetőbbé magukat.

E csudák, noha régebben sokat beszéltek azokról anélkül, hogy azokat látták volna, még most is roppant sensatiót ébresztenek, miután minden képzelgő mezből levetkezetttek és meztelen tények gyanánt vannak előállítva. A mint Boutigny kísérleteit Plücker bonni tanár előtt ismételte, ez mint maga tudósít, azon hiedelemmel telt el, hogy itt még teljesen le nem leplezett természettörvények forognak fenn. Nem sokára azután írta Fessel kölni mechanikus, hogy Behrens és társa gyárában egy munkás olvasztott vassal tett kísérletet, és annak ismétlésére is késznek ajánkozott. Plücker ezután több személy kíséretében Kölnbe utazott, s jelenlétében a munkás benedvesített ujjahegyével azon vastömegre ütött, mely az olvasztó-kemenczéből épen egy kádba folyt, s kályhaöntésre volt szánva. A körülállók ezáltal felbátorítva, maguk is működni kezdének. Az egyik keze egész lapjával, melyet előbb vízbe mártott, olyat ütött az olvadt vas felületére, hogy az olvadt vas fecescent szélylyel. Egy másik, olvadt vasat meritett ki meztelen markával. Maga Plücker jobb keze benedvesített

ménnyel. Magam tettem mondja a „Leidenfrost's Versuch“ című cikk írója, mintegy 300° fémfűrdővel egy kísérletet, a nélkül, hogy legkisebb érzéketlenséget is éreztem volna. — Ezalatt a bizonyítékok is minden oldalról folyvást szaporodnak, melyek a mezés dolog igazsága mellett tanuskodtak. Rose tanár emlékezetbe hozá, hogy Svédországban az avestadi hutában mintegy harmincz év előtt egy munkást ismert, ki csekély ajándékért meztelen kezével olvadt rezet meritett az olvasztó-tégelyből és a falra dobta. Dumas egy régi eljárásra lendítette a figyelmet, mely az üveghutáknál divatozik. Ez abból áll, hogy a megolvadt üvegtömeg vízzel telt vederbe öntetik, és ott, noha izzó állapotban van, szabad kézzel gyuratik össze. Davenport a chatami királyi hajógyárban egy munkást látott, ki kezét egész a hajlásig mártotta a fővő kátrányba (mely 220° hőmérsékkel birt) és úgy merte vele a kátrányt, mint a merőkanállal szokták, Davenport egyik ujjával maga is megtette a kísérletet, és ujját némi időig benne tarthatta a forró kátrányban a nélkül, hogy a hőség kellemetlen lett volna. A munkások egyhangulag bizonyították, hogy ha keztücsön mártaná be kezét valaki, nagyon megégetné magát. Davenport a meggyőződés meg-